

โรงเรียนสุภาพะ

การศึกษาแบบนวัตกรรมยุคใหม่
(Healthy School)

มุ่งสู่โรงเรียนสุภาพะและการจัด การศึกษาแบบนวัตกรรมยุคใหม่

จากสถานการณ์ของประเทศไทยในปัจจุบันพบว่าความสามารถในการแข่งขันของประเทศและคุณภาพเด็กและเยาวชนไทยมีแนวโน้มลดน้อยลงต่อเนื่อง ส่วนหนึ่งเกิดจากความล้มเหลวของระบบการศึกษาไทย จากปัญหานี้หลายภาคส่วนได้เห็นความสำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชนของประเทศโดยร่วมดำเนินการผ่าน “โรงเรียน” ซึ่งถือเป็นยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเยาวชนในวัยเรียนส่วนมากอยู่ในระบบโรงเรียน จึงมีความจำเป็นต้องเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาโรงเรียนให้สามารถบริหารจัดการและจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีคุณภาพได้ และระบบการศึกษาสร้างสุขผ่าน “โรงเรียนสุภาพะ” คือทางเลือกที่สำคัญในการแก้ไขปัญหการศึกษาของเยาวชนไทยในเวลานี้

โรงเรียนสุภาพะคืออะไร

คือ โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนโดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างเสริมให้ “ผู้เรียนเป็นสุข” โดยการปรับสภาพเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงเพิ่มพฤติกรรมสุขภาพ จัดโครงสร้างและระบบต่างๆ ให้โรงเรียนสภาพแวดล้อม ครอบคลุม และชุมชนเป็นพื้นที่ปลอดภัย และส่งเสริมสุขภาวะของผู้เรียนทั้งด้านกาย ใจ สังคม และปัญญา เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นต่อการรับการเปลี่ยนแปลงสู่โลกยุคเทคโนโลยีดิจิทัล

บทบาทของ สสส.

ต่อการพัฒนาโรงเรียนสุขภาวะ

จากเป้าหมายของ สสส. ที่ต้องการให้ “ทุกคนมีอายุยืนยาวขึ้นอย่างมีความสุข” จึงจำเป็นต้องวางรากฐานการพัฒนา สร้างและเสริมให้เด็กและเยาวชนของไทยมีศักยภาพและคุณภาพที่เพียงพอเหมาะสม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยสำนักสนับสนุนสุขภาวะเด็ก เยาวชน และครอบครัว ร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง พัฒนาโรงเรียนตามกรอบแนวคิดเพื่อพัฒนาสุขภาวะของผู้เรียนทั้ง 4 มิติ พร้อมพัฒนาระดับการทำงานโรงเรียนให้เป็นพื้นที่ฐานการทำงาน (Platform Plan) ของการแก้ปัญหาและพัฒนาสุขภาวะให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่กล่าวมาข้างต้น

โดยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 จนถึงปัจจุบัน สสส. ได้ร่วมพัฒนา “โรงเรียนสุขภาวะ” ที่เป็นรูปธรรมกว่า 3,000 โรงเรียน ผ่านโครงการและภาคีเครือข่ายต่างๆ รวมถึงยังมีการสร้างความร่วมมือกับคุรุสภา มหาวิทยาลัยราชภัฏน่าน ร่อง 10 แห่ง มูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา (IRES) ในการปฏิรูประบบการพัฒนาครูแนวใหม่ที่สามารถจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สามารถพัฒนาตนเองและแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องได้

องค์ประกอบหลักของ โรงเรียนสุภาพะ 5 ด้าน

1. ผู้เรียนเป็นสุข ได้แก่

ผู้เรียนมีสุขภาพดี

ผู้เรียนมีทักษะการ
ปฏิบัติให้ตนเองพ้น
จากอันตราย

ผู้เรียนอยู่ร่วมกันอย่าง
มีความสุข

ผู้เรียนมีวินัย รู้หน้าที่
มีความรับผิดชอบ

ผู้เรียนมีจิตสาธารณะ อนุรักษ์
ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม

ผู้เรียนกระตือรือร้นให้
ความสนใจในการเรียน

2. โรงเรียนเป็นสุข ได้แก่

โรงเรียนมีการบริหารจัดการ
ที่เอื้อต่อการสร้างเสริม
สุขภาวะของผู้เรียน

โรงเรียนมีการบูรณาการ
กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริม
สร้างให้ผู้เรียนมีสุขภาวะ โดย
สอดคล้องกับบริบทภายใน
โรงเรียนและท้องถิ่น

โรงเรียนมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การติดตาม
ประเมินผลร่วมกันภายใน
โรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

โรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อ
ต่อการเสริมสร้างสุขภาวะ
ของผู้เรียน

3. สภาพแวดล้อม เป็นสุข ได้แก่

โรงเรียนเป็นเขตปลอด
เหล้า-บุหรี่ การพนัน
และสิ่งเสพติด

โรงเรียนมีการคัดเลือก
วัตถุดิบ เครื่องดื่ม
และอาหารว่างที่เป็น
ประโยชน์ต่อสุขภาพ
ของผู้เรียน

บรรยากาศในโรงเรียน
และห้องเรียนเอื้อต่อ
การจัดกระบวนการ
เรียนรู้ของผู้เรียน

โรงเรียนมีระบบป้องกันภัย
และมีการตรวจสอบอย่าง
สม่ำเสมอ

โรงเรียนมีการจัดสภาพ
บริเวณโรงเรียนให้มี
บรรยากาศร่มรื่นและ
ส่งเสริมการเรียนรู้

4. ครอบครัวเป็นสุข ได้แก่

ครอบครัวรับฟังและให้คำ
แนะนำที่เป็นประโยชน์แก่
ผู้เรียนในการป้องกันความ
เสี่ยงต่อพฤติกรรมที่ทำลาย
สุขภาพ

ครอบครัวและโรงเรียนมี
การแลกเปลี่ยนข้อมูลทาง
ด้านสุขภาพเพื่อร่วมพัฒนา
สุขภาพของผู้เรียน

ครอบครัวมีส่วนร่วมในการ
เรียนรู้ของผู้เรียน เช่น การ
ดูแลเอาใจใส่ด้านการเรียน
และพฤติกรรมด้วยวิธีเชิงบวก

ครอบครัวเข้าไปมีส่วนร่วม
ในกระบวนการเสริมสร้าง
สุขภาพของโรงเรียน

5. ชุมชนเป็นสุข ได้แก่

ชุมชนมีสถานที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้และใช้ประโยชน์เพื่อสร้างเสริมสุขภาพของผู้เรียน

ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสุขภาพของผู้เรียน

เปิดโอกาสให้บุคคลในชุมชนได้แลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับข้อมูลเชิงสุขภาพของผู้เรียน

ชุมชนและโรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

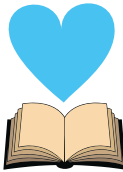
ตัวอย่างการเรียนรู้แบบบูรณาการสู่การเป็นโรงเรียนสุข

1.

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem – Based Learning : PBL)

2.

จิตศึกษา

3.

ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC)

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน Problem – Based Learning (PBL)

กระบวนการนี้เน้นการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem – Based Learning) วิธีการเรียนการสอนจะนำปัญหาหรือสถานการณ์มาเป็นจุดเริ่มต้นของการแสวงหาความรู้ และให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหา เรียนโดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อย การเรียนโดยการกำกับตนเอง (Self – Directed Learning) และการทำงานร่วมกันเป็นทีม

ขั้นตอนที่ 1

- มอบปัญหาโจทย์สถานการณ์จริงในวิชาชีพ
- สร้างตาราง FILA เพื่อหาคำตอบและแก้ปัญหา

ตาราง FILA

ช่วยให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีลำดับและขั้นตอน ประกอบด้วย

F : Fact

Problem Identification (การระบุปัญหา)

- วิเคราะห์ หาข้อเท็จจริง ปัญหาที่ปรากฏในโจทย์
- รู้จักแยกแยะข้อมูลระหว่างข้อเท็จจริงกับข้อคิดเห็น
- จับประเด็นออกเป็นประเด็นย่อยๆ

L : Learning Issues

Learning Issues (ประเด็นการเรียนรู้)

- กำหนดประเด็นที่ต้องเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การสรุปความถูกต้องของสมมติฐานที่ตั้งไว้
- เขียนหัวข้อการเรียนรู้เป็นคำถาม โดยเรียงลำดับความสำคัญ
- ประเด็นเรียนรู้ต้องได้รับความเห็นชอบผ่านครูผู้สอน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

I : Ideas

Idea Generations (การแสดงข้อคิดเห็น)

- วิเคราะห์ว่าแต่ละปัญหานั้นมีต้นเหตุอย่างไร ควรแก้ไขอย่างไร
- ระดมข้อคิดเห็น นำไปสู่การตั้งสมมติฐานเพื่อไขคำตอบ
- พิสูจน์สมมติฐานเพื่อแก้ปัญหา

A : Action Plan

- วางแผน แบ่งงานและความรับผิดชอบ กำหนดเวลาติดตามงาน
- หาข้อมูลความรู้แบบไหน อะไร จากใคร แหล่งไหน อย่างไร
- วิธีการหาความรู้อาจแตกต่างกัน เช่น การสืบค้นข้อมูล การทดลอง การสอบถามผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 2

การเรียนรู้โดยการกำกับตนเอง

ศึกษาหาข้อมูลจากวิทยากรภายนอก เช่น ห้องสมุด ตำรา วารสาร อินเทอร์เน็ต สื่อการสอน (ครูจัดสรรให้) คอมพิวเตอร์ช่วยสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ

การสังเคราะห์และประยุกต์

- นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เพื่อประเมินแหล่งข้อมูล ความถูกต้อง นำเชื่อถือ ประยุกต์และเลือกนำความรู้ที่เกี่ยวข้องมาเชื่อมโยงว่าตรงประเด็นเพียงพอในการแก้ไขปัญหา
- หาประเด็นความรู้เพิ่มเติม ในกรณีที่เป็น
- สรุป เตรียมสื่อ เลือกวิธีการนำเสนอผลงาน

การสะท้อนความคิด ให้ข้อมูลย้อนกลับ

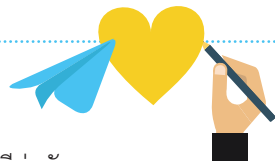
นำเสนอผลงานกลุ่มด้วยสื่อหลากหลายที่สะท้อนความคิด ทำการอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกลุ่ม เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ แก้ไขปัญหา การสร้างองค์ความรู้ใหม่ การเชื่อมโยงและสรุปภาพรวมเป็นความรู้ทั่วไป (Generalization)

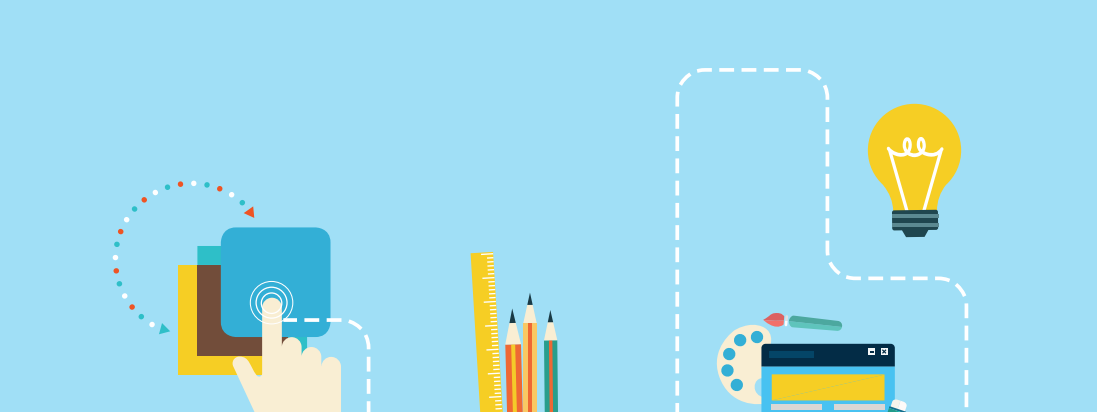
จิตศึกษากับการพัฒนาปัญญาภายใน

จิตศึกษานี้เกิดจากความเชื่อว่า “เพราะความสัมพันธ์เชิงบวกเป็นหัวใจของการเรียนรู้” เพราะหากครูและเด็กมีความสัมพันธ์ที่ดีแล้ว ย่อมทำให้เด็กรู้สึกว่าการเรียนเป็นสถานที่ที่มีความอบอุ่นและส่งเสริมให้เด็กเกิดพัฒนาการที่ดีด้านอารมณ์ สังคมและการเรียนได้ โดยกิจกรรมส่วนมากมักเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดสมาธิหรือสติ มุ่งสร้างพลังความสงบจากภายใน อีกทั้งยังช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลายในเชิงลึก รวมไปถึงกิจกรรมที่มุ่งสร้างพลังความรัก ความเมตตาด้วย

ตัวอย่างกิจกรรมจิตศึกษา

- โยคะ เพื่อให้ผู้เรียนได้อยู่อยู่กับลมหายใจ
- การวาดตนเองหรือคนเพื่อนเพื่อส่งต่อความรู้สึกดีต่อกัน
- การเดินรอยเท้า การเดินต่อเท้าตามเส้นตรง เพื่อให้เกิดสติเท่าทันอารมณ์
- การส่งเทียน การพับกระดาษ

ชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ

Professional Learning Community (PLC)

ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ หรือ PLC เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการสอนของครู นักปฏิบัติให้เกิดเป็นชุมชน เพื่อสร้างสรรค์การเรียนรู้แบบใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ เน้นการปฏิบัติ และการแสดงความคิดเห็น ไม่ใช่รูปแบบการนั่งฟังสัมมนาหรือบรรยายเพียงอย่างเดียว แต่เป็น กระบวนการต่อเนื่องที่ครูและนักการศึกษาทำงานร่วมกันในวงจรของการร่วมกันตั้งคำถามและ ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อบรรลุผลการเรียนรู้ที่ดีขึ้นของนักเรียน ตามแนวความเชื่อว่า หัวใจ ของการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนให้ดีขึ้นอยู่ที่การเรียนรู้ที่ฝังอยู่ในการทำงานของครูและ นักการศึกษา

รูปแบบการทำงาน

ดำเนินการแบบทีม เรียนรู้ ซึ่งอาจเป็นทีม ในโรงเรียนเดียวกัน หรือ ต่างโรงเรียนกันก็ได้ หรือ แม้แต่โรงเรียนที่อยู่ห่าง ไกลกันโดยแลกเปลี่ยน เรียนรู้กันผ่าน ICT

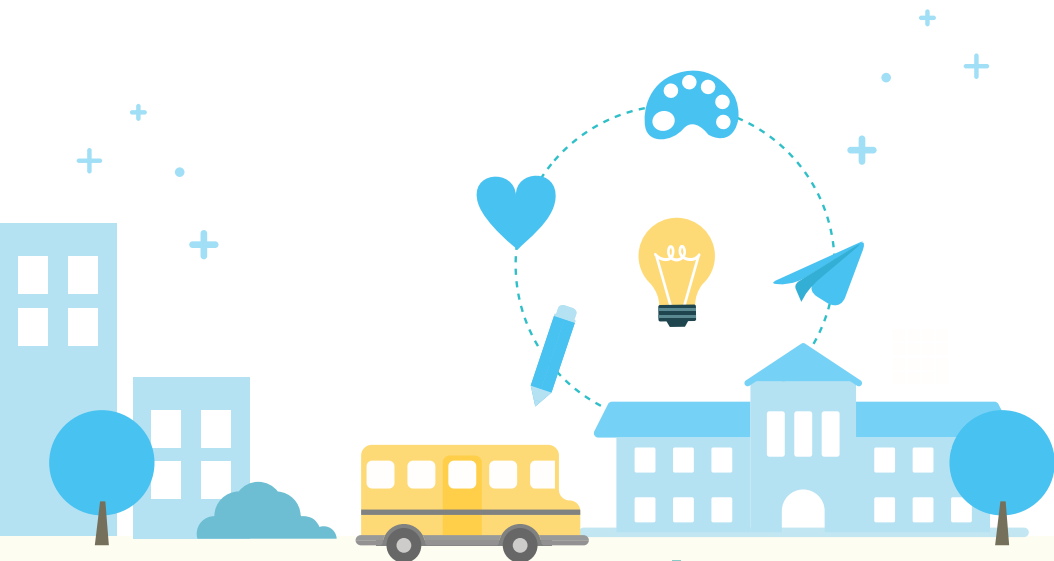
มีครูเป็นผู้นำร่วมกัน และผู้บริหารเป็นผู้ ดูแลสนับสนุนเพื่อร่วม แลกเปลี่ยนเรียนรู้และ พัฒนาวិชาชีพ

คำนึงถึงความสำคัญ ในเรื่องความสุขของ การทำงานร่วมกันของ สมาชิกในชุมชน

วิธีสร้างโรงเรียนสุขภาวะ

การพัฒนาโรงเรียนสุขภาวะจะเริ่มต้นพัฒนาจากผู้เกี่ยวข้องกับโรงเรียน คือ ผู้ปกครอง ชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และครู ซึ่งต้องถือว่าเป็น “เจ้าของโรงเรียนร่วมกัน” และมีเป้าหมายอยู่ที่ตัวนักเรียน การพัฒนาและสร้างการเปลี่ยนแปลงจึงเน้นการจัดกระบวนการทำงานให้เกิดการเรียนรู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน (interactive learning) ทุกฝ่าย ได้แก่ ผู้ปกครองและชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และครู ร่วมกันพัฒนาใน 3 ประเด็นหลัก คือ (1) ร่วมสร้างแผนพัฒนาโรงเรียน (School Improvement Plan: SIP) (2) ร่วมออกแบบกระบวนการทำงานในโรงเรียนให้เกิดความยั่งยืน และ (3) ร่วมเรียนรู้การทำงานเป็นทีมโดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ซึ่งจากกระบวนการข้างต้น โรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องคือ ชุมชน ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร และครู จะร่วมกันพัฒนาและบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (school-based development and management: SBM) ปรับเปลี่ยนวิธีคิด จากการรอรับนโยบายและการสั่งการ เป็นรับผิดชอบในการบริหารจัดการด้วยตัวเองมากขึ้น ตั้งแต่กำหนดเป้าหมาย วางนโยบาย จัดสรรงบประมาณ ดำเนินการ และประเมินผลภายใต้การตัดสินใจของผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียน และมุ่งเน้นการปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนตามสภาพจริง (authentic school improvement) โดยเป้าหมายการเปลี่ยนแปลง 3 ส่วนคือ

- เสริมสร้างพลังอำนาจผู้มีส่วนได้เสีย

(empowering stakeholder) ให้ชุมชน ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร และครู สามารถ ร่วมกันพัฒนาและบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียน เป็นฐาน (school-based development and management: SBM) โดยใช้รูปแบบการบริหาร โรงเรียนด้วยคณะกรรมการเป็นกลไกสำคัญ และปรับ เปลี่ยนบทบาทจากการเป็นคณะที่ปรึกษา (advisory board) ให้มีลักษณะการทำงานเป็นคณะผู้ร่วมรับผิดชอบมากขึ้น

- ปรับปรุงระบบการทำงานและเงื่อนไขการทำงานในโรงเรียน (adjust systems and work conditions in school) โดยเน้นการสร้าง กระบวนการพัฒนาโรงเรียนโดยมีผู้อำนวยการ โรงเรียนเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

- พัฒนาครูเชิงวิชาชีพ

(professional development) ให้เกิดชุมชนทาง วิชาชีพ (professional learning community: PLC) ให้สามารถปรับเปลี่ยนวิธีการสอนและการจัด กระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งการเรียนรู้จากปัญหา (problem-based Learning) และการบูรณาการวิชาและทักษะต่างๆ เพื่อ การแก้ปัญหาและค้นหาทางออกในสถานการณ์ชีวิต จริง รวมทั้งสร้างวัฒนธรรมการทำงานใหม่ที่เน้นการ เรียนรู้ร่วมกัน (collective learning) ให้เกิดขึ้นกับครู

วิธีสร้าง จิตศึกษาในโรงเรียน

การจะเป็นโรงเรียนจิตศึกษาได้นั้น มีองค์ประกอบ
สำคัญ 3 ประการ

1. สร้างโรงเรียนให้เป็นชุมชนที่เอื้อต่อความ งอกงามด้านจิตใจ

ในที่นี้หมายถึงการมีสภาพแวดล้อมที่ดี ปลอดภัย
ร่มรื่น ครู นักเรียน และผู้ปกครองมีสัมพันธภาพ
ที่ดีต่อกัน รวมถึงการมีวิถีวัฒนธรรมที่มีเหตุผล
ไม่จำเป็นต้องบีบบังคับกัน ทุกคนและทุกหน่วยงาน
มีความเข้าใจซึ่งกันและกันและพร้อมให้ความร่วมมือ

2. การใช้จิตวิทยาเชิงบวก

เน้นการเรียนรู้ที่มีความเชื่อว่าทุกคนควรได้รับคุณค่า
ความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน ไม่มีบทบาทที่รุนแรง
เอื้ออำนวยให้เด็กทำงานสำเร็จทุกชิ้น ช่วยให้เด็กรู้สึก
มีคุณค่า รู้จักที่จะให้เกียรติ เชื้อใจ และชื่นชมต่อกัน

3. การพัฒนากิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนเกิดสติ รู้ตัวไว มีสมาธิ

กิจกรรมรูปแบบเช่นนี้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถ
เชื่อมโยงตัวเองกับคนอื่น รวมถึงสิ่งต่างๆ รอบตัว โดย
เกิดความผ่อนคลายภายในจิตใจ

ตัวอย่าง

โรงเรียนที่เน้นการสอน
ด้วยนวัตกรรมจิตศึกษา

โรงเรียนลำปลายมาศ พัฒนา จังหวัดศรีสะเกษ

โรงเรียนแห่งนี้เป็นโรงเรียนเอกชน
การกุศล เด็กที่มาเรียนเป็นเด็กเรียน
ฟรีจับฉลากเข้ามา ไม่มีการสอบเก่ง
หรือมีเงินจ่าย เพราะเป้าหมายแรกของ
โรงเรียนคือ การเป็นโรงเรียนพัฒนา
ตัวอย่างที่สร้างแรงบันดาลใจให้ครูทั่ว
ประเทศ ส่วนเป้าหมายที่สองคือการ
พัฒนาปัญญาภายใน ภายใต้แนวคิดที่เชื่อ
ว่าหากเด็กได้รับการพัฒนาปัญญาภายใน
อย่างสม่ำเสมอก็จะทำให้เด็กเข้าถึงแก่น
แท้ต่างๆ ได้ง่าย ยินดีพอใจง่าย เห็น
คุณค่าสิ่งต่างๆ และคิดอย่างมีความสุข

การพัฒนาปัญญาภายนอก :

ใช้นวัตกรรม PBL ออกแบบกิจกรรม
การเรียนรู้ที่เป็น Active Learning และ
บูรณาการความรู้จากหลายความรู้ทักษะ
และประสบการณ์

การพัฒนาปัญญาภายใน :

การใช้จิตศึกษาจะทำให้เด็กเข้าใจ
ตนเองและสิ่งต่างๆ รอบตัว

ตัวอย่าง

การแบ่งช่วงเวลาสำหรับนวัตกรรมจิตศึกษาใน
แต่ละวันของโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา

ก่อนเข้าวันนวัตกรรมจิตศึกษา

7.00 น. ครูรับประทานอาหารเข้าด้วยกัน
พร้อมพูดคุยว่าวันนี้จะทำอะไรบ้าง

7.30 น. ครูเล่นกับเด็ก คุยกับผู้ปกครองเด็ก
(การสร้างปฏิสัมพันธ์)

8.00 น. ครูและเด็กพร้อมกันหน้าเสาธง
(เพื่อการเริ่มต้นวันที่ดีและมี
ความหมายร่วมกันเป็นเวลา
15 นาที ในการร้องเพลงชาติ
สวดมนต์ แผ่เมตตา อธิษฐานจิต
และขอบคุณกัน)

เด็กทุกคนจะได้รับการเวียนออกไปเชิญธงชาติ
เพราะต้องการให้ทุกคนรู้สึกมีคุณค่าเทียบเท่า
กันกับผู้อื่น

กระบวนการจิตศึกษาแบ่งเป็น 3 ช่วง

ช่วงเช้า

เป็นการเตรียมสมองเด็กก่อนเรียน 20 นาที ช่วยให้เด็กมีสมาธิ มีสติ รู้ตัวและผ่อนคลาย ไม่เครียด ใช้ฐานใจให้คนเปิดใจก่อนเข้าสู่ฐานหัวด้วยการเรียนวิชาหลัก

ช่วงบ่าย

ทำ Body Scan 15 นาที แล้วจึงเข้าสู่การเรียนรู้ภาคบ่าย ซึ่งเป็นการบูรณาการแบบสหวิชา ใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ PBL เน้น Active Learning เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง ให้ครูเป็นผู้กระตุ้นและอำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

ก่อนกลับบ้าน

กลับสู่ฐานใจอีกครั้งด้วย AAR ทบทวนการเรียนรู้แต่ละวันว่าพบเจอปัญหาอะไรบ้าง และวางแผนสำหรับการเรียนในวันต่อไป มีชั่วโมง Home Room เพื่อแนะแนว เมื่อนักเรียนกลับบ้านครูจะมากทำ AAR กันต่อว่าตลอดทั้งวันที่ผ่านมา เด็กได้เรียนรู้อะไรไปบ้าง กระบวนการเป็นอย่างไร เกิดปัญหาใดให้แก้ไขหรือไม่

การเตรียมความพร้อมให้ครูผู้สอน สำหรับแนวการสอนแบบ PBL

การสอนแบบ PBL อาจเกิดขึ้นได้หลายรูปแบบ ทั้งครูเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ ครูและนักเรียนเรียนรู้ไปด้วยกัน ครูและครูเรียนรู้ไปด้วยกัน หรืออาจจะใช้ทุกข้อนี้ร่วมกันทั้งหมดเพื่อให้การสอนแบบ PBL สัมฤทธิ์ผลเกิดประโยชน์สูงสุด แต่ก่อนอื่นครูผู้สอนเองต้องมีการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัตกรรมการสอนรูปแบบนี้ตามลำดับขั้น

1. จัดประชุมหารือในสถานศึกษา ผู้บริหารและครู เพื่อหาทิศทาง การสอนแบบ PBL ร่วมกัน

2. ระดมความคิด ให้ครูเป็นผู้ตั้งโจทย์ปัญหาจากสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นจริง มีความเชื่อมโยงและใกล้ตัวผู้เรียน เช่น ประเด็น ปัญหาในชุมชน

3. ครูผู้สอนออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการทำงานร่วมกัน เป็นกลุ่มให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง

- การใช้วัสดุธรรมชาติในชุมชนหรือโรงเรียน
- ให้ผู้เรียนได้ออกไปศึกษา เรียนรู้ในชุมชน เพื่อเกิดประสบการณ์จริง พร้อมทั้งเกิดทักษะชีวิตที่สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ได้

4. ครูผู้สอนเน้นกระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning : AL

- เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- เน้นทักษะการคิด
- ครูจะไม่บอกคำตอบผู้เรียน แต่ใช้คำถามในการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิด

5. ครูผู้สอนต้องมีการทดสอบและประเมินผู้เรียนเป็นระยะ

- ประเมินก่อนเริ่มใช้วัตกรรม PBL
- ประเมินระหว่างการใช้วัตกรรม PBL
- ประเมินหลังการใช้วัตกรรม PBL

ตัวอย่าง

โรงเรียนที่ใช้นวัตกรรม PBL อย่างเห็นผล

โรงเรียนบ้านสว้า จังหวัดน่าน

การศึกษาเรียนรู้ผ่านปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ได้แก่

ปัญหาการปลูกข้าวไม่พอกิน ชาวบ้านมีสภาพยากจน

โรงเรียนนำปัญหานี้มาตั้งเป็นโจทย์ให้เด็กและชุมชนเรียนรู้การปลูกข้าว 2 วิธี เพื่อแก้ไขปัญหา

- การปลูกข้าวแบบบ้านป่า หรือแบบชาวลัวะ
- การปลูกข้าวแบบชาวม้ง เทคนิคนี้ทำให้เด็กได้เรียนรู้ว่ามีวิธีการปลูกข้าวอีกหลายวิธีที่จะทำให้ผลผลิตเจริญงอกงาม

ปัญหาการปลูกผักหนึ่หมูที่ชาวบ้านเลี้ยงแบบปล่อย

จากโจทย์นี้จะเห็นว่าพืชผักที่ปลูกแบบธรรมชาติของชาวบ้านเสียหายเพราะโดนหมูกินจากการเลี้ยงโดยไม่มีคอกกั้น ปล่อยให้วิ่งไปมา

- ใช้วิธียกแปลงผักให้สูงขึ้นเพื่อหนีหมูด้วยเทคนิคต่างๆ เทคนิคนี้ช่วยแก้ไขปัญหาพร้อมกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความคิดใหม่

ปัญหานักเรียนบางส่วนที่จบชั้น ม.3 ไปแล้วทำงานจริงไม่ได้

จากโจทย์นี้จึงทำให้เกิดการเสริมความรู้ขึ้นมาเพิ่มเติมจากวิชาการทั่วไป

- เน้นการฝึกทักษะทางอาชีพให้เด็ก เช่น การปูกระเบื้อง การออกเหล็ก ในเด็กนักเรียนชาย และสอนเรื่องการทำอาหาร และงานบริการแก่เด็กนักเรียนหญิง

ปัญหาชุมชนขาดรายได้ที่เพียงพอ

จากโจทย์นี้จึงทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และชุมชน มีการเรียนรู้สิ่งใหม่ร่วมกัน

- ส่งเสริมให้เด็กและชุมชนเรียนรู้การปลูกกาแฟ ซึ่งในกระบวนการผลิตใช้ระยะเวลา 3 – 4 ปี ถึงจะมีผลผลิตให้เก็บเกี่ยว
- เรียนรู้การทำวิจัยปลูกผักฤดูฝนร่วมกับชุมชน เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดีขึ้น พร้อมทั้งนำมาขายเป็นวัตถุดิบทำอาหารภายในโรงเรียน วิธีนี้จะช่วยเพิ่มรายได้ให้ชุมชนได้อีกทางด้วย

บทสรุป

กระบวนการทั้งหมดนี้ของโรงเรียนบ้านสัวได้ผลลัพธ์มากมาย เกินคาดหมาย เด็ก ครู ผู้ปกครองและชุมชน เกิดความผูกพันใกล้ชิด มีสัมพันธภาพเชิงบวกระหว่างชุมชนและโรงเรียนอย่างแนบแน่น แก้ไขปัญหาและวิกฤตที่เกิดขึ้นได้จริงในชุมชน ซึ่งเท่ากับเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้คนในชุมชนให้ดีขึ้นและมีความสุขยิ่งขึ้น

เทคนิคการสร้างชุมชนการเรียนรู้ของครูแบบมืออาชีพ Professional Learning Community (PLC)

กล่าวได้ว่าการใช้ PLC ในโรงเรียนเป็นการพัฒนาครูควบคู่
ไปกับการพัฒนาองค์กร รวมถึงตัวผู้เรียนด้วย

หัวใจของการทำ PLC อย่างได้ผล

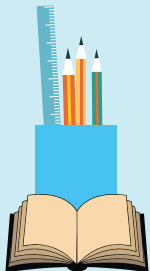

1. สร้างความเป็นชุมชนในโรงเรียน

ทำให้โรงเรียนเป็นพื้นที่ปลอดภัยของครูและเด็ก เป็นพื้นที่
การแลกเปลี่ยนความรู้ มีการใคร่ครวญวิธีการทำงานของตนเองร่วม
กัน และมีวิถีที่มีเหตุผลคงเส้นคงวาเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

2. สร้างกิจกรรมให้ชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกัน และกัน

ได้แก่การสร้างเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้ครูได้นำปัญหาที่
เกิดขึ้นระหว่างการจัดฐานกิจกรรมในห้องเรียนมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้
ร่วมกันสัปดาห์ละ 1 ครั้ง โดยองค์ประกอบของการทำวงแลกเปลี่ยน
ความรู้ (วง PLC) จะต้องมีการฟังอย่างลึกซึ้ง ฟังอย่างเคารพกัน
และมีการสะท้อนกันอย่างมีเหตุผล ที่สำคัญกิจกรรมนี้ต้องทำอย่าง
ต่อเนื่อง ทำให้เกิดเป็นวิถีปฏิบัติทุกสัปดาห์ จึงจะเกิดเป็นชุมชนการ
เรียนรู้ร่วมกัน

ทำไมถึงเรียกว่า “วง” PLC

เพราะทุกคนนั่งอยู่ในระนาบเดียวกันทั้งผู้บริหารโรงเรียนและครู จัดให้หนึ่งเป็นวงกลม มีเบาะรองนั่ง ใครอยากจะกินอะไรก็นำมากินได้ ไม่ใช่เป็นทางการ ไม่ต้องมีหัวโต๊ะ พอแค่นี้มีผู้นำวง

หนึ่งในความคิดของผู้นำในวง PLC

ผอ. สมศักดิ์ ประสาร โรงเรียนบ้านประทาย อ. กันทรลักษ์ จ. ศรีสะเกษ

ทำไม วง PLC จึงได้ผลดี

ในบางครั้งการแก้ไขปัญหาของครูท่านเดียวอาจไม่สามารถพัฒนาเด็กได้เต็มที่ ครูสามารถนำปัญหาการพัฒนาเด็กมาพูดคุยในวง PLC แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับครูในระดับชั้นต่างๆ นำแนวคิดของครูมาเรียนรู้กัน เมื่อครูทุกคนเปิดใจร่วมกันพัฒนาเด็ก มีเป้าหมายคุยกันในวง ผลที่ตามมาก็จะแสวงหาแนวทางการพัฒนาเด็กได้ดีกว่าเดิม

ตัวอย่าง

รูปแบบการทำ PLC ที่ได้ผลสัมฤทธิ์

โรงเรียนบ้านนาขนวน อ. กันทรลักษ์ จ. ศรีสะเกษ

(ซึ่งได้รับความช่วยเหลือและอบรมศึกษาดูงานจากโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนาอย่างใกล้ชิดแบบโรงเรียนพี่โรงเรียนน้อง)

ปกติโรงเรียนบ้านนาขนวนจะมีการทำ PLC เป็นประจำสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ซึ่งกำหนดไว้เป็นวันพุธหรือพฤหัสบดี ตามความเหมาะสมในแต่ละสัปดาห์ ในช่วงเวลา 15.00 – 15.30 น. และมีการทำ PLC ก่อนและหลังปิดคหบดีเตอร์ดังนี้

๖ง PLC ก่อนเปิดคหบดีเตอร์

เพื่อแสวงหาความคิดใหม่ สร้างความเข้าใจ ระดมความคิดเห็นการพัฒนา กิจกรรมออกแบบหน่วยการเรียนรู้ PBL ว่าจะออกแบบอย่างไร สร้างแรงบันดาลใจอย่างไร มีกิจกรรมอะไรบ้าง คุยกันเพื่อหาช่องทางการทำงานที่ดีกว่าเดิม สร้างการรับรู้ร่วมกันถึงสิ่งที่จะทำร่วมกันตลอดคหบดีเตอร์ (BAR : Before Action Review)

๖ง PLC ประจำสัปดาห์

เป็นการพูดคุยใน 2 เรื่องหลัก คือ

1. กิจกรรมแผนการเรียนรู้ในสัปดาห์ถัดไป อาทิ จะทำอะไร วิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างไร ประเมินผลแบบใด
2. กิจกรรมจัดการเรียนรู้ในสัปดาห์ที่ผ่านมา หลังจากที่ใช้แผนการสอนไปแล้วว่าเด็กเกิดการเรียนรู้และงอกงามอะไรบ้าง ประสบความสำเร็จหรือไม่ อย่างไร เพื่อให้เพื่อนครูได้มาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป

๖ง PLC หลังคหบดีเตอร์

เป็นกระบวนการถอดบทเรียน เน้นการเรียนรู้ร่วมกัน การแชร์ความสำเร็จหรือไม่สำเร็จ ซึ่งการ AAR (After Action Review) หลังคหบดีเตอร์นี้จะทำทั้งกับเด็ก ผู้ปกครองและครู ให้ทบทวนตนเอง พร้อมตั้งคำถามสำคัญคือ ทำอะไรได้ดี คุณค่าของสิ่งที่ทำคืออะไร อะไรที่ยังไม่ดีพอ จะปรับเปลี่ยนแก้ไขอย่างไร เพื่อให้เด็กได้รับคุณค่าเกิดการเรียนรู้ที่งอกงามมากขึ้น พร้อมเสนอสิ่งที่ครูต้องการ เช่น วัสดุ อุปกรณ์ การศึกษาดูงาน เป็นต้น

วิธีการประเมินผล

หลักการสำคัญที่ใช้ในการประเมินคือ การประเมินตนเอง (Self - Assessment) ของโรงเรียน เพื่อทบทวนกระบวนการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิดโรงเรียน สุขภาวะทั้ง 5 องค์ประกอบ

วิธีการประเมิน

โรงเรียนจะจัดประชุมคณะครูเพื่อระดมสมอง หาฉันทามติของ ที่ประชุม เพื่อให้ได้ข้อสรุปแต่ละองค์ประกอบว่าโรงเรียนอยู่ใน ระดับใด มีภาพรวมอยู่ในระดับใด

การประเมินแบ่ง เป็น 2 ส่วน คือ

1. การประเมินผลลัพธ์ที่ตัวผู้เรียน
2. การประเมินกระบวนการพัฒนาสุขภาวะของโรงเรียน

การประเมินผลลัพธ์ที่ตัวผู้เรียน
แบ่งออกเป็น 6 ด้าน จาก 20 ตัวชี้วัดได้แก่

1. มิทักษะการเรียนรู้

เอาใจใส่การเรียนรู้

กล้าคิด กล้าถาม
กล้านำเสนอ

อ่านเขียนคล่อง

มีผลการเรียนที่ดีขึ้น

2. มิทักษะชีวิต

ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด
อบายมุข

รู้จักแยกแยะถูกผิด
รู้จักที่จะปฏิเสธ

ไม่มีพฤติกรรมเสี่ยง
ด้านต่างๆ

3. มีทักษะสุขภาพ

รักษาความสะอาด
ของร่างกาย

ทานผักผลไม้ ลด
น้ำอัดลม ขนมขบเคี้ยว

ร่างกายแข็งแรง
ชอบเล่นกีฬา

4. มีความเป็นพลเมือง

แต่งกายถูกระเบียบ

มีสัมมาคารวะ

ไม่ทะเลาะวิวาท

เสียสละเพื่อส่วนรวม

5. มีสำนึกอนุรักษ์ ทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม

ใช้น้ำ ไฟฟ้า และ
สิ่งของอย่างประหยัด

รักษาความสะอาด
ของโรงเรียน

6. มีคุณธรรม จริยธรรม

ไม่ลักขโมย

รู้จักเสียสละและ
แบ่งปัน

ขยัน อดออม
ไม่ฟุ่มเฟือย

ช่วยเหลือน้องหรือ
ผู้อ่อนแอกว่า

โดยจะแบ่งการประเมินออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ระดับเพิ่มขึ้น

หมายถึง จำนวนนักเรียนที่มีพฤติกรรมนั้นเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหลังการพัฒนาโรงเรียนสู่ภาวะ

ระดับเท่าเดิม

หมายถึง จำนวนนักเรียนที่มีพฤติกรรมนั้น ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง หลังการพัฒนาโรงเรียนสู่ภาวะ

ระดับลดลง

หมายถึง จำนวนนักเรียนที่มีพฤติกรรมนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่แย่ลง หลังการพัฒนาโรงเรียนสู่ภาวะ

การประเมินระดับการพัฒนาของโรงเรียน แบ่งเป็น Rubric 4 ระดับได้แก่

ระดับ 1 เริ่มต้น Beginning

ระดับ 2 ก้าวหน้า Progressing

ระดับ 3 ปรากฏผล Accomplished

ระดับ 4 ระดับเป็นต้นแบบ Exemplary

โดยจัดการให้คะแนนในหัวข้อองค์ประกอบทั้ง 5

ผู้เรียนเป็นสุข / โรงเรียนเป็นสุข / สภาพแวดล้อมเป็นสุข
/ ครอบครัวเป็นสุข / ชุมชนเป็นสุข

จากนั้นวัดผลโดยดูจากคะแนนรวมในด้านต่างๆ ว่าผลคะแนนออกมาอยู่ในระดับใด

เทคนิคการลำดับวิธีสังเกตการเปลี่ยนแปลง ของผู้เรียนเป็นระยะจาก Learning by doing

1. กำหนดโจทย์หรือหัวเรื่อง

หลังจากนั้นให้ครูสังเกตและกระตุ้นให้เด็กคิดผ่านการสร้างแรงบันดาลใจด้วยวิธีต่างๆ เช่น จัดกิจกรรมตัวอย่าง ดูลิป จนผู้เรียนเกิดคำถามว่าสิ่งเหล่านั้นเชื่อมโยงกับตนอย่างไร อะไรคือสิ่งที่รู้และยังไม่รู้ ให้ผู้เรียนเขียนสิ่งที่อยากรู้ออกมาเป็นประเด็นคำถาม จากการคิดเดี่ยวเป็นการจับคู่ จากการจับคู่สู่การคิดเป็นกลุ่ม เพื่อช่วยกันจับประเด็นหัวเรื่องร่วมกัน

2. ออกแบบวางแผนการเรียนรู้

ครูจะต้องพิจารณาว่า สิ่งใดที่เด็กควรรู้และต้องรู้ มีตัวชี้วัดตัวไหนที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับหัวเรื่องที่เด็กเลือก และตัวชี้วัดใดที่เด็กไม่ได้เลือก

3. ทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติ

การเรียนรู้ในห้องเรียนได้ความรู้ การเรียนนอกห้องเรียนได้ความจริง เมื่อเด็กเริ่มลงมือปฏิบัติ ต้องมีการทดสอบเป็นระยะ ถึงความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ทำ ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นของกิจกรรม ความเปลี่ยนแปลงรอบด้านของเด็ก ทั้งเรื่องของความคิด ความรู้สึก พฤติกรรม ที่แสดงออกมา รวมถึงความพึงพอใจที่ได้ร่วมกิจกรรมนั้นๆ สรุปลงความรู้อันที่เด็กเรียนรู้อาจได้อะไร นำไปปรับใช้ได้อย่างไร และมีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นหรือไม่

การจัดแสดงผลงานนักเรียน

เมื่อการเรียนรู้และกิจกรรมจบควอเตอร์ กิจกรรมแสดงผลงานเป็นอีกตัวแปรที่จะช่วยสรุปองค์ความรู้โดยทางโรงเรียนจะเชิญผู้ปกครองทุกคนมาที่โรงเรียนเพื่อชมผลงานและกิจกรรมของเด็กที่ได้เรียนรู้บูรณาการในช่วงระยะเวลานั้น แล้วให้ผู้ปกครองร่วมประเมินผลงานและพัฒนาการของเด็กภายหลังจากที่ได้ปรับการเรียนการสอน รวมถึงเชิญกรรมการสถานศึกษาและภาคีต่างๆ ในชุมชนเข้าร่วมชมผลงานของนักเรียนด้วย

การจัดประชุมกรรมการสถานศึกษาและประชุมครูผู้ปกครองถึงผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้น
เพื่อสรุปทิศทางการเรียนการสอนที่ปรับสู่โรงเรียนสู่ความสุข ค้นหาแนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง รวมทั้งแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นเพิ่มเติม

การพัฒนาโรงเรียนสู่สภาวะจะเกิดขึ้นได้ด้วยความร่วมมือ
จากผู้ปกครอง ชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถาน
ศึกษา และครู ซึ่งต้องถือว่าเป็น “เจ้าของโรงเรียนร่วมกัน” และ
มีเป้าหมายอยู่ที่ตัวนักเรียน เน้นการจัดกระบวนการทำงาน
ให้เกิดการเรียนรู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน

(Interactive learning) ทุกฝ่าย

สสส